

Od Redakcji

3 kwietnia bieżącego roku minęło 210 lat od śmierci Jędrzeja Kitowicza, autora książki *Opis obyczajów za panowania Augusta III*, którą można uznać za pierwszą polską socjologiczną pozycję poświęconą obyczajom, choć jeszcze nie istniała formalnie socjologia jako dziedzina naukowych dociekań i badań. Rocznica śmierci Kitowicza stała się inspiracją do zorganizowania w Instytucie Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego konferencji na temat współczesnych polskich obyczajów i ich przemian. Kitowicz w swojej inwokacji do czytelników pisał: „Ci, co przed nami żyli stem lat prędeż, jak czytamy z dziejów dawnych, w cale byli odmiennych od naszych obyczajów. Sama nawet postać dawnych Polaków odmienna dużo była od dzisiejszych, co się dosyć doskonale ukazuje w portretach i posągach staroświeckich. Ci, co po nas nastąpią za lat sto Polacy, pewnie się od nas dzisiaj żyjących tak będą różnili, jak się my różnimy od dawniejszych”. Świadomość nieustannych, coraz bardziej dynamicznych, dziejących się na naszych oczach przemian skłania do refleksji, prób uchwycenia i opisania naszych współczesnych obyczajów. W odróżnieniu od Kitowicza, który, mówiąc językiem socjologicznym, ograniczył się do obserwacji uczestniczącej, współczesna socjologia dysponuje wieloma różnymi metodami badań i bogatą refleksją teoretyczną, ułatwiającą analizę ich wyników. Niezależnie od tego, badanie obyczajów społeczeństwa, w którym się żyje, nie jest łatwe, a ogromne zróżnicowanie dzisiejszych ponowoczesnych społeczeństw dodatkowo nie ułatwia tego zadania. Analiza obyczajów przybiera więc często obraz wielobarwnej mozaiki, w której pewne motywy są wiodące, powtarzające się, inne zaś pojawiają się na obrzeżach, ale ich jaskrawość rzuca się w oczy oglądającym.

Kolejny numer „Societas/Communitas” jest poświęcony takiej właśnie wielobarwnej mozaikowej analizie polskich obyczajów początku XXI w. Rozpoczyna go tekst teoretyczny Jacka Kurczewskiego, omawiający różne socjologiczno-antropologiczne inspiracje badań i refleksji nad obyczajami. Dwa następne teksty ilustrują na wybranych przykładach przemianę współczesnej obyczajowości, w której znaczącymi cechami są: wielozmysłowość, ostentacja, nachalny indywidualizm i ekshibicjonizm. Elżbieta Tarkowska, analizując współczesne wielozmysłowe spektakle społeczne, jakimi są rekonstrukcje historyczne i festiwale kulinarne, wskazuje ich podobieństwa do obyczajów opisanych przez Kitowicza. Tomasz Szlendak zaś analizuje różne formy performansu, ostentacyjnej konsumpcji i masowego ekshibicjonizmu jako obyczajowej normy ujawniającej się w sieciowych prezentacjach Pola-

ków. Kolejne dwa teksty poświęcone są obyczajom w przestrzeni domowej. Autorka pierwszego, Renata Dopierała, odwołując się do Kitowicza, analizuje dawne i współczesne rozróżnienie tego, co publiczne i prywatne w przestrzeni domowej. Aldona Żurek skupia się na analizie obyczajów związanych ze spędzaniem wolnego czasu w domu przez członków rodziny. Autorki dwóch następnych tekstów zajmują się obyczajami dotyczącymi ciała. Mariola Bieńko opisuje zmieniające się sposoby traktowania kobiecych piersi oraz obyczaje ich eksponowania w przestrzeni publicznej i prywatnej. Aleksandra Herman przeprowadza rekonstrukcję obyczajowości naturystycznej, odnosząc ją do kultury dominującej i rozważań na temat obyczajności lub jej przekroczenia. Do problemu obyczajności odwołuje się także następny tekst, w którym Maria Woźniak przytacza sposoby, jakimi posługiwały się media, negocjując normy w sferze seksualności, intymnych związków międzypokoleniowych w nawiązaniu do dawnego przestępstwa seksualnego znanego reżysera. Dwa następne artykuły dotyczą specyficznej niszy obyczajowej, pokazują bowiem funkcjonowanie kobiet w strukturach Kościoła. Katarzyna Leszczyńska wskazuje bariery i ograniczenia pracy świeckich kobiet zatrudnionych w centralnych organizacjach Kościoła rzymskokatolickiego w Polsce. Agnieszka Poźniak charakteryzuje działalność pedagogiczno-wychowawczą żeńskich zgromadzeń zakonnych, dokonując rekonstrukcji społecznego wyobrażenia siostry zakonnej w roli nauczycielki.

W części „Z warsztatów badawczych” znalazły się teksty prezentujące badania różnych aspektów współczesnej obyczajowości. Trzy z nich poświęcone są obyczajowości odświętnej. Małgorzata Bogunia-Borowska pokazuje, czy i jak zmieniły się od czasów Kitowicza miejskie obyczaje religijnego celebrowania Wielkanocy i Bożego Ciała. Beata Łaciak analizuje współczesne świeckie święta miast, prezentując je jako okazję do konstruowania lokalnej tradycji, budowania tożsamości i promocji miasta, ale także zabawy, rozrywki, konsumpcji. Joanna Śmigielska porusza temat zmiany obyczajów dotyczących konstituowania się małżeństwa we wsiach regionu łowickiego, przedstawiając je na tle tradycyjnej ludowej obyczajowości ślubno-weselnej. Do obyczajów ludowych odwołuje się Urszula Szczepankowska, analizując działalność głównie podlaskich szeptunek, opisując ich magiczne praktyki obyczajowe jako medycynę ludową leczącą duszę i ciało.

Te różnorodne, interesujące teksty nie dają na pewno pełnego obrazu polskich obyczajów współczesnych, ale nawet jeśli prezentują jego fragmenty, to i tak, moim zdaniem, warto sięgnąć po ten numer „Societas/Communitas”, do czego z przekonaniem i bardzo serdecznie zachęcam Czytelników.

Beata Łaciak